Nr 98.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande; given Stockholms slott den 19 mars 1915.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 ett anslag av 90,500 kronor;

dels besluta, att av detta belopp, 90,500 kronor, skola under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå:

till understöd för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
till främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	3,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	8,000: —
till främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	4,000: —
till understöd för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Tirfing	»	1,500: —
Transport	kronor	24,500: —

	Transport kronor	24,500: —
till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1916	»	10,000: —
till anordnande under år 1916 av kurser i alkohologi och hälsolära dels för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärarna vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels ock för folkskollärare	»	56,000: —
	Summa kronor	90,500: —

dels ock medgiva, att uppkommande besparingar å anslaget till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Under åttonde huvudtiteln, punkten 156, i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande, för ändamålet beräkna under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 ett anslag av 118,000 kronor.

Anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande.

I det vid statsverkspropositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915 erinrade jag därom, att enligt § 25 i nådiga förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 i dess ursprungliga avfattning de avgifter, som enligt samma förordning inflöte för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, ävensom den nettovinst av rörelsen, som däri omförmälda bolag enligt § 21 hade att avstå, skulle fördelas på det sätt, att, beträffande stad, tjugunio hundradelar av bolagets nyssnämnda avgifter och nettovinst tillfölle staden

och återstoden insattes i statskontoret, varemot för landsbygd hela beloppet insattes i statskontoret.

Av de andelar, vilka sålunda inginge till statskontoret, skulle avsättas ett belopp, motsvarande en hundradel av samtliga avgifter och vinstmedel för riket, för att användas till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Genom det av 1913 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition fattade beslut om brännvinsmedlens indragning till statsverket m. m. hade nyssnämnda bestämmelse i § 25 av brännvinsförsäljningsförordningen bortfallit. Därvid hade emellertid förutsatts, att särskilt anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder skulle från och med år 1915 uppföras å riksstaten. I enlighet härmed hade ock riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, under riksstatens sjätte huvudtitel uppfört på extra stat för år 1915 ett anslag av 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Vidare omförmälde jag, att sedan riksdagen i skrivelse den 24 maj 1912 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan, och efter det socialstyrelsen yttrat sig i detta ärende, Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 27 juni och den 23 oktober 1914 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans utredning. De sakkunniga, som på grund av berörda bemyndigande anlitats för utredningens verkställande, hade ägnat sig åt detta arbete under den senare delen av år 1914 och början av innevarande år, och det vore anledning förvänta, att deras utlåtande i ämnet skulle inom kort föreligga. Jag uttalade därför den förhoppningen att under loppet av innevarande riksdag kunna ånyo för Kungl. Maj:t anmäla detta ärende för framställning till riksdagen.

I ovannämnda, för år 1915 under sjätte huvudtiteln anvisade extra anslag å 252,746 kronor inginge ett belopp av 56,000 kronor till anordnande under år 1915 av kurser i alkohologi och hälsolära dels för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärarna vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels ock för folkskollärare. Dessa kurser vore sålunda uteslutande avsedda för personal vid sådana läroanstalter, som hörde under ecklesiastikdepartementet. På

grund därav hade, i likhet med vad som ägt rum beträffande de under föregående år för enahanda ändamål tillgängliga medel, frågan om dispositionen av ovanberörda, för år 1915 beviljade anslagsbelopp å 56,000 kronor ansetts böra handläggas å ecklesiastikdepartementet, och jag hade, efter samråd med chefen för civildepartementet, kommit till den uppfattningen, att anslag för detta ändamål hädanefter lämpligen borde begäras under riksstatens åttonde huvudtitel.

Även vissa andra, i det extra anslaget å 252,746 kronor ingående mindre specialanslag vore enligt min mening — och jag hade övertygat mig om att chefen för civildepartementet biträdde min uppfattning jämväl i denna del — av beskaffenhet att, såvitt understöd av statsmedel ansåges böra fortfarande beviljas för nu avsedda ändamål, böra överföras från sjätte till åttonde huvudtiteln. Dessa specialanslag vore följande:

till understöd för fortsatt utgivande av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studieverksamhet	»	3,000: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studieverksamhet	»	2,000: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studieverksamhet	»	8,000: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studieverksamhet	»	2,000: —
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studieverksamhet	»	2,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studieverksamhet	»	4,000: —
» understöd för utgivande av tidskriften Tirfing	»	1,500: —
» främjandet av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	»	10,000: —
Summa	kronor	34,500: —

Lades härtill det nyss angivna beloppet, 56,000 kronor, komme summan, 90,500 kronor, att angiva det belopp, som, under i övrigt oförändrade förhållanden, skulle böra för ovanberörda, av riksdagen redan prövade ändamål äskas under åttonde huvudtiteln.

Vidare anförde jag, att de inom ecklesiastikdepartementet arbetande sakkunniga, enligt vad som meddelats mig, hade för avsikt att föreslå utverkande av statsunderstöd för vissa nya former av upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande samt att upptagandet av dessa nya verksamhetsgrenar skulle enligt en preliminär beräkning kräva ett årligt

statsbidrag av 27,700 kronor. Sammanlades härmed det nyss angivna beloppet, 90,500 kronor, för av riksdagen redan prövade ändamål, erhölles en slutsumma av 118,200 kronor eller, i avrundat tal, 118,000 kronor. Sistnämnda belopp blev ock, såsom jag redan nämnt, taget i beräkning i statsverkspropositionen.

Förenämnda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga hava den 16 mars 1915 avgivit sitt utlåtande. Däri hava de sakkunniga framställt vissa önskemål och förslag angående nykterhetsundervisningens anordning vid olika slag av läroanstalter, angående nykterhetsfrågans behandling i samband med de värnpliktigas utbildning och vid konfirmationsundervisningen, angående vissa förändringar med avseende å de nuvarande kurserna i alkohologi och hälsolära, angående anordnande i kommunerna av instruktionskurser i nykterhetsfrågan, angående utarbetande av en handbok i nykterhetsfrågan, angående spridande av s. k. flygblad i samma ämne m. m. Åtskilliga av dessa önskemål och förslag kunna genomföras utan särskild kostnad, andra åter betinga utverkande av anslag för ifrågavarande ändamål.

Över de sakkunnigas utlåtande böra yttranden inhämtas från ett flertal myndigheter, och denna ytterligare utredning kan med säkerhet antagas kräva så lång tid, att någon framställning i anledning av de sakkunnigas förslag icke kan hinna föreläggas innevarande års riksdag. Detta utesluter emellertid ingalunda, att sådana av de sakkunniga framställda önskemål och förslag, som ej medföra särskilda kostnader och vilka vid ärendets vidare prövning befinnas välgrundade, kunna bringas till utförande, innan de anslagsbelopp, som äro erforderliga för genomförande av övriga nu berörda anordningar, blivit utverkade hos riksdagen.

Såsom detta ärende för närvarande ligger, torde jag alltså böra inskränka mig till en hemställan därom, att till riksdagen måtte avlåtas förslag om beviljande av anslag för år 1916 huvudsakligen endast för sådana ändamål, som redan förut blivit av riksdagen prövade. Jag anhåller därför att nu få anmäla ärendet i dessa delar och att därvid få redogöra för de framställningar, som i hithörande frågor inkommit.

Beträffande dessa framställningar har socialstyrelsen den 31 december 1914 avgivit infordrat utlåtande. Jag kommer att i det följande omförmäla såväl vad socialstyrelsen som vad de sakkunniga anfört rörande de anslagskrav, för vilka jag nu går att redogöra.

Tidskriften Mimer.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet har riksdagen till understöd för fortsatt utgivande av *tidskriften Mimer* på extra stat för vartdera

av åren 1907 och 1908 beviljat ett anslag av 1,500 kronor ävensom medgivit, att av förut omförmälda brännvinsförsäljningsmedel finge för tidskriftens fortsatta utgivande under åren 1909—1914 utgå, för år 1909 1,500 kronor samt för vart och ett av åren 1910—1914 2,000 kronor. Av ovanberörda på extra stat för år 1915 anvisade anslag å 252,746 kronor har likaledes ett belopp av 2,000 kronor avsetts till understöd åt berörda tidskrift.

I skrivelse den 30 september 1914 har nu lektorn Johan Bergman, i egenskap av tidskriftens utgivare, hemställt om beredande jämväl för år 1916 av enahanda belopp som det senast beviljade, eller 2,000 kronor, för tidskriftens fortsatta utgivande under nämnda år, och har Bergman därvid upplyst, att tidskriften under år 1916 komme att utgivas efter samma plan och under samma medverkan som hittills.

Socialstyrelsen har förordat bifall till ansökningen, och de sakkunniga hava hemställt, att anslag till tidskriften måtte fortfarande få utgå med oförändrat belopp.

Även jag finner ansökningen vara förtjänt av bifall.

Vissa nykterhetssällskaps studieverksamhet.

För vart och ett av åren 1910—1914 hava enligt riksdagens beslut följande belopp av brännvinsförsäljningsmedlen utgått till nedannämnda ändamål, nämligen:

för främjande av *Sveriges nationaltempels av Templarorden* studieverksamhet	kronor 3,000: —
för främjande av *nykterhetsorden Verdandis* studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av *Sveriges storloges av I. O. G. T.* studieverksamhet	» 8,000: —
för främjande av *Nationalgodtemplarordens* studieverksamhet	» 2,000: —
för främjande av nykterhetsföreningen *Vita bandets* studieverksamhet	» 2,000: —

Av enahanda medel hava för främjande av *Sveriges blåbandsförenings* studieverksamhet utgått för år 1910 3,000 kronor och för vart och ett av åren 1911—1914 4,000 kronor.

För år 1915 hava till nämnda sällskap och föreningar motsvarande belopp anvisats av förberörda under sjätte huvudtiteln uppförda extra anslag å 252,746 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har nu Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling i skrivelse den 29 september 1914 anhållit om anslag för år 1916 till ovannämnda sex nykterhetssällskap med enahanda belopp, som

anvisats för år 1915, dock att för främjande av Sveriges blåbandsförenings studieverksamhet äskats ett till 5,000 kronor förhöjt anslag.

Beträffande dessa nykterhetssällskaps verksamhet har representantförsamlingen hänvisat till ansökningen bifogade berättelser för senaste arbetsår och däri meddelade uppgifter om det arbete, som planlagts med stöd av för år 1914 beviljat statsanslag. Av dessa berättelser framginge, säger representantförsamlingen, att den genom nykterhetssällskapen bedrivna studieverksamheten stadigt utvecklats; antalet studiecirklar hade väsentligt ökats och därmed även behovet av fortsatt stöd, om verksamheten skulle kunna fortsättas utan avbrott.

I fråga om den begärda förhöjningen av statsbidraget till Sveriges blåbandsförening har representantförsamlingen yttrat:

För år 1915 hade av Sveriges blåbandsförening i av representantförsamlingen gjord framställning sökts höjning av dittills utgående anslag med 1,000 kronor till 5,000 kronor, och hade till stöd därför anförts, dels att till Sveriges blåbandsförening utgående anslag vore i förhållande till medlemsantalet lägre än anslagen till övriga sällskap, dels att föreningens studieverksamhet icke utan ökade ekonomiska resurser kunde ytterligare utvecklas, vartill emellertid föreningens egna medel ej lämnade tillgång. Sedan socialstyrelsen i avgivet yttrande funnit den begärda höjningen icke vara tillräckligt motiverad, hade emellertid Kungl. Maj:t ansett sig böra föreslå anslaget att utgå även för år 1915 med oförändrat belopp.

Med anledning härav tilläte sig representantförsamlingen återgiva ett av föreningens studieledare till föreningens årstryck avgivet yttrande. Däri hade framhållits, att statsbidraget, 4,000 kronor, använts på bästa möjliga sätt. Större och mindre belopp hade utdelats till dem av länsförbunden, som upptagit studieverksamhet i och för understöd åt studiecirklar och bibliotek. Resten hade använts till föredrag, kurser och administrativa omkostnader. Det vore emellertid önskvärt om anslaget för framtiden ytterligare kunde höjas, emedan det vore svårt att utan penningresurser hålla något mera kraftigt och väl ordnat studiearbete i gång.

Vidare ville representantförsamlingen framhålla, att föreningen icke för år 1915 sett sig i stånd att till studieverksamheten anslå det belopp, som för denna ansågs nödigt, vadan önskvärd utveckling av föreningens studieverksamhet under året knappast kunde påräknas, trots det att flera av föreningens länsförbund ännu icke upptagit sådan verksamhet.

Socialstyrelsen tillstyrker, att anslag till enahanda belopp, som för år 1915 tilldelats ifrågavarande nykterhetssällskap, måtte tillerkännas dem jämväl för år 1916. Den begärda höjningen av anslaget till Sveriges blåbandsförening har sålunda icke vunnit understöd av socialstyrelsen, som i förevarande avseende åberopat, att resultatet av den igångsatta utredningen, i vad mån ett mera planmässigt och effektivt undervisnings- och upplysningsarbete i nykterhetsfrågan vore erforderligt och kunde genomföras såväl inom som utom skolan, borde avvaktas, innan någon ändring med avseende å hithörande statsanslag ifrågasattes.

Styrelsen har i detta sammanhang uttalat önskvärdheten därav, att då nykterhetsorganisation ansöker om statsbidrag för studieändamål, en plan för denna gren av verksamheten framlägges ävensom att organisationen, därest statsbidraget beviljas, i sin årsberättelse på ett tydligt sätt angiver, huru detsamma använts.

De sakkunniga, som tillstyrkt, att anslag till berörda organisationer måtte fortfarande få utgå med oförändrade belopp, hava i detta ämne anfört:

Ifrågavarande föreningars studieverksamhet hade visserligen avsett spridande på olika sätt av kunskap i en mängd allmänbildande ämnen men hade enligt sakens natur också varit direkt inriktad på nykterhetsintressets främjande. Det vore till stor del det av de under de stora nykterhetsordnarne sorterande olika ungdomsorganisationerna bedrivna nykterhetsarbetet, som under senare år kommit i beaktande vid användandet av de till ifrågavarande föreningars studieverksamhet beviljade medel.

De sakkunniga behjärtade till fullo det syfte, i enlighet varmed anslagen för närvarande utginge, nämligen respektive föreningars studieverksamhet, och ansåge, att dessa anslag fortfarande vore av behovet påkallade med hänsyn såväl till den allmänbildande som till den direkt i nykterhetsintresset arbetande och förtjänstfulla verksamhet, som av dessa föreningar utövades. Enligt de sakkunnigas förmenande borde dock i själva namnet tydligt angivas det dubbla ändamål, till vilket anslaget utginge, och syntes därför en ändring i vederbörande anslagsrubriker: »till studie- och ungdomsverksamhet» bättre motsvara de faktiska förhållandena. Och ville de sakkunniga i samband därmed uttala önskvärdheten av att hälften av det till respektive förening utgående anslag måtte användas till den verksamhet, som bedreves av vederbörande ungdomsorganisationer.

På grund av den granskning av sagda föreningars räkenskaper för de senare åren, som de sakkunniga vidtagit, hade de sakkunniga ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att i de redovisningar för statsmedlens användning, som av föreningarna skulle ingivas till kammarrätten, hädanefter en bestämd skillnad gjordes, så att därav framginge, vilka medel använts till den ena eller andra grenen av dessa föreningars verksamhet.

Departementschefen.

I likhet med socialstyrelsen och i enlighet med de sakkunnigas uttalade mening tillstyrker jag, att anslag för år 1916 måtte få utgå till samtliga ifrågavarande sällskap med oförändrade belopp. Därvid torde emellertid, på sätt de sakkunniga hemställt, den förändringen böra ske i anslagens rubricering, att anslagens ändamål angives vara främjande av respektive organisationers »studie- och ungdomsverksamhet».

Vad socialstyrelsen anfört rörande önskvärdheten därav, att planer för bedrivande av ifrågavarande verksamhet framläggas i sammanhang med ansökningarna om statsbidrag, torde böra för framtiden vinna beaktande, och likaledes synas åtgärder böra vidtagas i syfte att de medels-

redovisningar, som avgivas av föreningarna, bliva så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagens användning må kunna därav vinnas.

Tidskriften Tirfing.

Med bifall till därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen medgivit, att för vart och ett av åren 1911—1914 finge till understöd för utgivande under nämnda år av *Tirfing, tidskrift för nykterhetsundervisning och hälsolära*, av brännvinsförsäljningsmedlen utgå ett belopp av 1,500 kronor. För år 1915 har samma belopp anvisats från det förut omförmälda, å extra stat under sjätte huvudtiteln anvisade anslaget å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Nu har centralförbundet för nykterhetsundervisning hemställt om utverkande hos riksdagen av anslag till oförändrat belopp för fortsatt utgivande av nämnda tidskrift under år 1916.

Socialstyrelsen har tillstyrkt bifall till den gjorda ansökningen, och de sakkunniga hava hemställt, att anslag till oförändrat belopp måtte fortfarande anvisas såsom understöd för tidskriftens utgivande.

Även jag tillstyrker bifall till ansökningen.

Centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet.

Under flera år har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat anslag till främjande av *centralförbundets för nykterhetsundervisning* verksamhet, och har detta anslag under vart och ett av åren 1909—1915 utgjort 10,000 kronor. Beloppet har åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen och år 1915 av nyssberörda extra anslag å 252,746 kronor.

Med åberopande därav, att förbundets arbete fortfarande bedreves i samma omfattning som förut, har förbundet nu i underdånig ansökning anhållit, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om anvisande av ett anslag å 10,000 kronor till förbundets förvaltning och allmänna verksamhet jämväl för år 1916. Förbundet har meddelat, att hittills beviljade anslag använts till nyssnämnda ändamål enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder, och har förbundet i detta avseende hänvisat dels till den av förbundet i februari 1914 avgivna berättelsen över förbundets verksamhet under år 1913, dels ock till förbundets styrelse- och revisionsberättelse för år 1913, av vilka handlingar exemplar funnes bilagda ansökningen.

Socialstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen, och de sakkunniga hava hemställt, att ifrågavarande anslag fortfarande måtte få utgå till förbundet.

Med erinran att, enligt de för centralförbundet gällande stadgar, förbundets syftemål är att verka för nykterhetsundervisning bland ungdomen, tillstyrker även jag bifall till ansökningen.

Kurser i alkohologi och hälsolära.

Till anordnande av en *utbildningskurs i hälsolära och alkohologi* för ämneslärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken anvisades av riksdagen på extra stat för år 1908 ett anslag av 25,000 kronor. Dylika kurser hava sedermera årligen pågått, och tillträde till desamma har öppnats för nya grupper av lärare, så att kurserna numera äro avsedda för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarier, folkhögskolor och högre folkskolor samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid folkskoleseminarier och allmänna läroverk. Från och med år 1910 har en ny serie av kurser tillkommit, nämligen för folkskollärare.

Understöd till dessa kurser har under åren 1909—1914 utgått av brännvinsförsäljningsmedlen och för år 1915 anvisats från förutnämnda, å extra stat under sjätte huvudtiteln uppförda anslag å 252,746 kronor till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder.

Under de senare åren har statsanslaget till ifrågavarande kurser utgjort 56,000 kronor, därav 23,000 kronor till kursen för seminarielärare m. fl. och 33,000 kronor till kursen för folkskollärare.

Samtliga kurser hava anordnats av centralförbundet för nykterhetsundervisning.

Centralförbundet har nu i en den 1 oktober 1914 till civildepartementet inkommen skrivelse anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska anslag för år 1916 *dels* med 23,000 kronor för en nio veckors utbildningskurs under nämnda år i alkohologi och hälsolära för lärare vid folkskoleseminarier och småskoleseminarier, folkhögskolor och högre folkskolor samt för lärare vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärare vid allmänna läroverk och seminarier, *dels ock* med 33,000 kronor för en liknande sex veckors utbildningskurs för folkskolans lärarkår.

Till stöd för denna framställning har centralförbundet anfört:

I enlighet med senast tillämpade grunder skulle en förnyad kurs för seminariernas m. fl. lärare för år 1916 draga följande kostnad:

124	föreläsningar à 30 kronor	kronor	3,720: —
51	» à 15 » (andra hälften av kostnaden skulle betalas av kursen för folkskollärare)	»	765: —
149	demonstrationer à 10 kronor	»	1,490: —
	Transport	kronor	5,975: —

Transport	kronor	5,975: —
amanuenser	»	1,850: —
20 kursdeltagare à 8 kronor under 63 dagar	»	10,080: —
20 reseersättningar å i medeltal 50 kronor	»	1,000: —
materiell	»	2,300: —
vaktmästare	»	550: —
trycksaker	»	200: —
skrivmateriell, telefoner, porto, annonser, lokaler, revision m. m.	»	545: —
till centralbyrån för organisation och expedition	»	500: —
Summa	kronor	23,000: —

I fråga om kurserna för folkskollärare hade från sakkunnigt håll uttalats vissa önskemål, nämligen dels att kursen i kemi måtte förlängas med 18 timmar eller 3 dagar, vilket skulle innebära en ökning i kostnaderna med 2,000 kronor, dels ock att flera assistenter bleve anställda, varigenom kostnaderna skulle ökas med ytterligare 2,000 kronor. Dessa önskemål kvarstode ännu, men förbundet ansåge sig på angivet skäl icke nu böra framställa en anhållan i berörda avseenden.

Kostnadsberäkningen skulle sålunda ställa sig på följande sätt:

81 föreläsningar à 30 kronor	kronor	2,430: —
51 » à 15 »	»	765: —
84 demonstrationer à 10 kronor	»	840: —
13 assistenter à 250 kronor	»	3,250: —
100 deltagare à 4 kronor under 42 dagar	»	16,800: —
100 reseersättningar å i medeltal 50 kronor	»	5,000: —
materiell	»	1,100: —
vaktmästare	»	900: —
trycksaker	»	500: —
skrivmateriell, telefoner, porto, lokaler, revision, annonser m. m.	»	915: —
till centralbyrån för organisation och expedition	»	500: —
Summa	kronor	33,000: —

Socialstyrelsen, som i annat sammanhang förordat vissa inskränkningar beträffande dessa kurser, har med hänsyn till frågans nuvarande läge tillstyrkt bifall till den föreliggande framställningen.

De sakkunniga hava uttalat sig för att ifrågavarande kurser borde, efter i viss mån ändrade kursplaner, alltjämt fortgå, och hava de sakkunniga därjämte förordat dels en nedsättning av föreläsarnas arvoden från 30 kronor till 25 kronor per föreläsning, dels ock en sänkning av dagtraktamentet för deltagarna i den längre kursen från 8 kronor till 6 kronor. Genom dessa minskningar skulle enligt de sakkunnigas beräkningar en besparing på något över 2,000 kronor uppstå, och kostnaderna för kursernas anordnande skulle sålunda begränsas till omkring 54,000 kronor.

Det synes mig antagligt, att, på sätt av de sakkunniga ifrågasatts, en nedsättning av anslaget till dessa kurser kan utan olägenhet ske. Frågan härom kräver emellertid ytterligare utredning, och till dess resultatet av denna utredning föreligger, torde anslaget böra bibehållas vid sitt nuvarande belopp. Givetvis bör tillses, huruvida besparingar här kunna göras, och därest sådana uppkomma, torde de lämpligen kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av ett annat anslagsbehov, för vilket jag nu går att redogöra. Departementschefen.

I sin nyssberörda skrivelse har centralförbundet för nykterhetsundervisning jämväl hemställt om utverkande av ett anslag å 2,150 kronor för utgivande i 2,000 exemplar av tre tabeller rörande alkoholen och skjutförmågan samt ett förslagsanslag av högst 1,000 kronor att mot redovisning användas för utgivande i 2,000 exemplar av en plansch, benämnd »Avlöningsaftonen». Såväl tabellerna som planschen skulle vara avsedda att användas såsom åskådningsmateriell vid nykterhetsundervisningen. Undervisningsmateriell.

Centralförbundet har såsom stöd för denna sin framställning anfört följande:

På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1909 års riksdag 3,500 kronor för utgivande dels av en grafisk tabell över den årliga förbrukningen av brännvin, öl och vin i Sverige, dels en kemisk analys av vissa berusande och icke berusande drycker. På grund av trängande behov av ny åskådningsmateriell särskilt i folkskolan, vilket tagit sig uttryck bland annat genom talrika framställningar till centralförbundet om utgivande av sådan materiell, hade förbundets styrelse åren 1909—1913 ingått till Kungl. Maj:t med ansökningar om förnyade framställningar till riksdagen angående anslag för ifrågavarande ändamål, men dessa ansökningar hade Kungl. Maj:t dock ej kunnat tillmötesgå. Förbundet vågade emellertid även i år förnya sin anhållan och detta så mycket hellre, som från olika håll upprepade framställningar blivit gjorda därom, att centralförbundet måtte med all kraft fullfölja denna angelägenhet. En ytterligare anledning för påskyndande av ny materiells utgivande hade även tillkommit därigenom, att förbundet för de sommaren 1911 hållna internationella utställningarna i Dresden, Hamburg och Haag låtit utarbeta talrika grafiska tabeller m. m., vilka väl förtjänade att utgivas och komma undervisningen i Sverige till godo. Men detta kunde näppeligen ske, såvida icke förbundet erhölle det ekonomiska understöd, utan vilket det ej såge sig i stånd att med kraft gripa sig an detta arbete.

Då centralförbundet icke vågade hoppas, att något större anslag skulle kunna beredas på en gång, hade förbundet ansett lämpligast att nu, liksom år 1912 och 1913, inskränka sig till att begära ett anslag av 2,150 kronor, varigenom det skulle bliva förbundet möjligt att — med tillskjutande för egen del av samma summa — utgiva de tre gräfiska tabeller rörande alkoholens inverkan på skjutskickligheten, som utarbetats på grundvalen av kapten B. Boys mycket uppmärksammade arbeten i ovannämnda avseende. Dessa tabeller vore i reproduktion bifogade ansökningen. Det syntes förbundet ävenledes i detta sammanhang böra anmärkas, att kapten Boy på uppdrag av förbundet alltjämt fortsatte sina undersökningar om alkoholens inverkan på skjutförmågan för att ytterligare komplettera föregående arbeten.

Centralförbundet hölle före, att undervisningen om alkoholens inverkan på skyttens träffsäkerhet, uthållighet och nervsystem skulle vara väl på sin plats icke blott vid seminarierna och de allmänna läroverken samt folkskolans högre klasser utan även vid våra folkhögskolor, inom våra omkring 8,000 nykterhetsföreningar ävensom vid arbetarinstitut och i den allmänna föreläsningsverksamheten samt vid föreläsningar för värnpliktiga.

Att denna undervisning skulle komma att i hög grad befrämjas och underlättas genom de nu föreslagna tabellerna, syntes vara alldeles uppenbart. För lärarkåren bleve givetvis varje nytt hjälpmedel av den största betydelse, när det gällde att på ett effektivt sätt tillämpa givna bestämmelser angående undervisningen om alkoholens verkningar.

Förutom dessa tre planscher ansåge centralförbundet det vara av behovet påkallat, att åskådningsmateriell utarbetades och tillhandahölles för undervisningen i småskolan och läroverkens lägre klasser. Förbundet hade härutinnan fått mottaga upprepade framställningar från lärarhåll, och hade förbundets representantförsamling vid sina senaste årsmöten beslutat anmoda styrelsen att tillse, det närmast utgåves någon för åskådningsundervisningen på småbarnsstadiet lämplig plansch, och nämndes såsom lämpliga att ifrågakomma bilderna »Avlöningsafton», »De två vägarne», »Räddningsarbete» samt »Den som byggde ett hus och den som samlade en hög av tomma tunnor».

Förbundets styrelse hade för sin del tänkt sig, att den förstnämnda planschen borde närmast ifrågakomma, och hyste styrelsen den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte befinnas villig förorda ett förslagsanslag på exempelvis 1,000 kronor att användas mot redovisning och mot villkor, att centralförbundet bestrede hälften av kostnaderna. Härigenom skulle förbundet sättas i stånd att redan nu vidtaga åtgärder för utgivande av ifrågavarande plansch i 2,000 exemplar.

Socialstyrelsen har i sitt den 31 december 1914 avgivna utlåtande, med hänsyn till det läge, vari frågan om nykterhetsundervisningen då befunne sig, avstyrkt bifall till såväl nu förevarande som övriga framställningar om höjda anslag till denna undervisning.

Från *de sakkunnigas* sida har i fråga om materiell för nykterhetsundervisningen anförts följande.

De sakkunniga ville framhålla behovet av ny och delvis även omarbetad sådan materiell. Detta behov hade flerstädes visat sig kännbart, och krav på förbättringar i detta avseende hade upprepade gånger framställts. Det vore enligt de sakkunnigas förmenande synnerligen önskvärt, att medel ställdes till förfogande dels för utgivande av ny materiell, dels för revision av redan förefintlig. Framför allt borde därvid sådan materiell anskaffas, som förmedelst grafiska och statistiska framställningar på ett lättfattligt sätt påvisade alkoholens sociala verkningar. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, förelåge hos centralförbundet för nykterhetsundervisning dylik materiell utarbetad, vars successiva utgivande vore i hög grad önskligt. Centralförbundet hade också de senare åren gjort framställningar om anslag till utgivande härav. De sakkunniga hade tagit i övervägande, hur stort belopp som skulle för ändamålet erfordras, och ville föreslå ett årsanslag å 1,000 kronor. Att härvid ett årsanslag för en tid framåt vore att föredraga framför ett större anslag för en gång, syntes de sakkunniga uppenbart, då man genom ett successivt utgivande av dylik materiell torde kunna tillgodogöra sig den kritik, som tilläventyrs kunde komma, och även bättre torde kunna anpassa materiellen efter de metoder, en ändrad undervisning i nykterhetsfrågan möj-

ligen komme att medföra. Ifrågavarande årsanslag borde ställas till centralförbundets förfogande, och borde det åligga förbundet att i den mån sig göra läte tillhandahålla föreningar och skolor undervisningsmateriell till tillverkningskostnaderna. De sakkunniga ville därjämte framhålla, att, innan anslagen utbetalades, borde av centralförbundet styrkas, att materiellen blivit av därtill kompetenta personer granskad och godkänd. Slutligen ville de sakkunniga påpeka önskvärdheten av att varje slag av dylik materiell borde åtföljas av några korta anvisningar rörande dess begagnande vid undervisningen.

Departementschefen.

Utgivandet av åskådningsmateriell för nykterhetsundervisningen hör utan tvivel till sådana åtgärder, som äro av betydelse för åstadkommande av planmässighet och effektivitet i berörda undervisning. Det synes mig under dessa förhållanden vara anledning att, ehuru frågan om nykterhetsundervisningens anordnande ännu icke föreligger i fullt utrett skick, så till vida tillmötesgå centralförbundets framställning i förevarande avseende, att de besparingar, som, på sätt i det föregående är sagt, kunna uppkomma å anslaget till de särskilda kurserna i alkohologi och hälsolära, få enligt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk för anskaffande av undervisningsmateriell.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1916 ett anslag av 90,500 kronor;

dels besluta, att av detta belopp, 90,500 kronor, skola under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå:

till understöd för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Mimer	kronor	2,000: —
till främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	3,000: —
till främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	8,000: —
Transport	kronor	15,000: —

Transport	kronor	15,000: —
till främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	2,000: —
till främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet under år 1916	»	4,000: —
till understöd för fortsatt utgivande under år 1916 av tidskriften Tirfing	»	1,500: —
till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1916	»	10,000: —
till anordnande under år 1916 av kurser i alkohologi och hälsolära dels för ämneslärare och ämneslärarinnor vid folk- och småskoleseminarierna, vid folkhögskolorna och de högre folkskolorna samt vid de under läroverksöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna ävensom för gymnastiklärarna vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken, dels ock för folkskollärare	»	56,000: —
Summa	kronor	90,500: —

dels ock medgiva, att uppkommande besparingar å anslaget till anordnande av kurser i alkohologi och hälsolära må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för anskaffande av materiell för nykterhetsundervisningen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B., 1915.